

АРБИТРАЖНИ СПОРАЗУМ КАО ОСНОВ АРБИТРАЖНОГ РЕШАВАЊА ВИШЕСТРАНИХ И КОМПЛЕКСНИХ СПОРОВА

Апстракт:

Основни услов примене арбитраже као метода решавања спорова је закључење арбитражног споразума, којим се странке, поред поверавања спора арбитражном суду, у међународним арбитражама најчешће опредељују и за примену одређеног система правила процедуре. Ова правила најчешће су националног или институционалног, аутономног карактера. У већој или мањој мери, странкама на располагању стоји и могућност уговорне модификације оптираних правила и њиховог прилагођавања потребама решавања конкретног спора. Потреба за прилагођавањем правила поступка обележјима спора који се решава нарочито је изражена када су у питању спорови који према својим својствима одударају од оних какве су креатори процедуралних арбитражних оквира имали у виду приликом формулисања конкретних одредаба. Циљ овог рада је да представи проблеме које неконвенционалност вишестраних, односно комплексних спорова, може проузроковати у арбитражи, као и да понуди нека решења која се могу применити приликом закључења арбитражног споразума.

Кључне речи:

арбитражни споразум, форма, место арбитраже, вишестрани спорови, комплексни спорови

1. ПИСМЕНА ФОРМА АРБИТРАЖНОГ СПОРАЗУМА И ОДРЕЂИВАЊЕ ОРГАНА ИМЕНОВАЊА

Потреба за писменим формулисањем сагласности у погледу услова арбитражног решавања спорова нарочито је изражена у случају постојања вишестраних, односно комплексних спорова. Писмена форма не само да обезбеђује сигурност у погледу чињенице да су се све стране споразумеле о примени арбитраже и тиме задовољиле услов добровољности нужен за установљавање арбитражног процесног режима,¹ већ и стимулише стране да прецизирају одређења питања као што су број арбитра, идентитет органа именована, место арбитраже и језик који ће се користити у арбитражном поступку. Ова кључна питања најбоље је решити унапред, посебно у случају постојања већег броја страна, с обзиром на то да у таквим ситуацијама постоји већа опасност од потенцијалних неспоразума и тактичких маневара у циљу избегавања арбитражног решавања вишестраних или комплексних спорова након што они настану.

Од свих поменутих потенцијално проблематичних питања, можда највећу важност има одређивање органа именована, услед тога што ће, у случају немогућности постизања сагласности између странака око личности арбитра појединца или чланова арбитражног већа, арбитра, односно арбитра, именовати овај орган.² Пропуштање страна арбитражног споразума да унапред одреде орган именована може довести до ране инхибиције тока арбитражног поступка, за чиме ће посегнути странка која, након настанка спора, одуговлачење поступка или његово западање у ћорсокак види као своју предност.

2. ОДРЕЂИВАЊЕ МЕСТА АРБИТРАЖЕ

Место арбитраже у случају решавања вишестраног спора има такође велики значај, с обзиром на то да ће се, у случају да странке не одреде меродавно процесно право или да изабрано право не

¹ Fouchard, P. – *Multiparty Business Disputes*, ICC Publication, бр. 359, 1980. година, стр. 59 – 63.

² То предвиђају, на пример, наш Закон о арбитражи, чл. 16. и 17. и Арбитражна правила UNCITRAL-а у чл. 6. ст. 2. и чл. 7. ст. 3.

регулише одређено питање, применити правила процедуре државе у којој се налази ово место.³ Место арбитраже се у великој мери одражава и на предарбитражну и на постарбитражну фазу процедуре. У постарбитражној фази, на пример, место арбитраже значајно је када се извршење арбитражне одлуке тражи у држави различитој од оне у којој је она донесена. Ако је држава у којој се извршење одлуке захтева потписница Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958. године, њени судови ће одбити извршење ако утврде да су у погледу арбитрабилности *ratione personae*, пуноважности арбитражног споразума или састава арбитражног суда повређене императивне одредбе права места арбитраже.

Арбитражним споразумом најчешће се предвиђа и начин избора, тј. именовања арбитра.⁴ Пропуштање страна да адекватно, својим споразумом, предвиде начин именовања арбитра могао би, зависно од права места арбитраже, довести до тога да државни суд интервенише и одреди, не само метод именовања, већ и број арбитра. Тако је у предмету *Compania Espanola de Petroleos S.A. v. Nereus Shipping, S.A.*,⁵ амерички апелациони суд одлучио да одлука првостепеног суда о консолидацији поступака може бити имплементирана само ако сам суд „редизајнира метод избора и промени број арбитра“ будући да „нове ситуације захтевају нова средства“. Национално арбитражно право Хонг Конга које се примењује на домаће арбитраже и изричито овлашћује државни суд да у случају када странке не могу да се сагласе у погледу избора арбитра за вођење јединственог арбитражног поступка насталог спајањем више арбитражних поступака одлуком државног суда, након консолидације, замени већ именованог арбитра неким другим.⁶ Судови Хонг

³ Видети Dore, I. – *Arbitration and Conciliation under the UNCITRAL Rules: Textual Analysis*, 1986. година, стр. 116; Закон о арбитражи РС, чл. 32. ст. 3. и Арбитражна правила UNCITRAL-а, чл. 3. ст. 3, чл. 5. и чл. 6. ст. 1(а).

⁴ Нови Закон о арбитражи РС именовање арбитра регулише одредбом чл. 17, док Арбитражна правила UNCITRAL-а то исто чине одредбама чл. 3. ст. 3, 5 и чл. 6. ст. 1(а), при чему им модел арбитражна клаузула садржана у овим Правилима омогућује да са тим циљем предвиде орган именовања (чл. 6. ст. 2. и чл. 7. ст. 2).

⁵ 527 F.2d 966 (2d Cir. 1975).

⁶ Арбитражна ординанса Хонг Конга из 1982. године, одељак 6В(3).

Конга заиста су и искористили ово овлашћење, чак и пре него што им је оно формално дато, што је илустровано одлуком суда у предмету *John Lock & Partners v. Wharf Properties Ltd.*⁷ Посматрано у ширем контексту, постојање опасности од интервенције државних судова у овом смислу заправо значи да је сагласност страна арбитражног споразума битна како у погледу правила процедуре која ће се применити, тако и у погледу избора места арбитраже. Поменути предмети показују како посебности права места арбитраже могу доћи до изражаја када стране арбитражног споразума својим споразумом не предвиде прецизно решења за поједина питања. Ако је споразум страна нејасан, непрецизан или не покрива неко питање, ништа не може спречити примену права места арбитраже, не само у погледу консолидације, већ и у погледу других питања везаних за арбитражно решавање спорова.

Конечно, избор места арбитраже није значајан само у смислу утицаја на постарбитражну фазу, као што је већ истакнуто, већ и у погледу питања која се јављају у току самог арбитражног поступка. То је стога што се правила за чију се примену странке одреде најчешће примењују само у мери у којој она нису противуречна императивним прописима права места арбитраже.⁸ Уколико таква противуречност постоји, принудни прописи права места арбитраже дерогирају правила чију су примену странке оптирале. Тако је у случају *Rederi Aktiebolaget Sally v. S.r.l. Termarea*,⁹ арбитражном клаузулом био предвиђен трочлани састав арбитражног суда, с тим да трећег члана арбитражног већа заједнички именују два арбитра која су именовале странке. Након што је дошло до спора, свака од странака именовала је по једног арбитра. Међутим, ова два арбитра одлучила су да не именују трећег због тога што, према императивним прописима места арбитраже (Енглеска), за учешћем трећег арбитра у одлучивању нема потребе све док су прва два арбитра у могућности да донесу одлуку,¹⁰ што је у овом предмету био случај. Тако је створена чудна ситуација у којој је, у циљу ефектуирања права места арбитраже, арбитражни суд конституисан на начин

⁷ (1984) H.K.L.R., стр. 305.

⁸ Арбитражна правила UNCITRAL-а, чл. 1. ст. 2.

⁹ Yearbook of Commercial Arbitration, бр. IV, 1979. година, стр. 294.

¹⁰ Ibid, стр. 295.

противан споразуму странака. Да су арбитри одступили од императивних прописа места арбитраже, сама одлука могла је бити побитана тужбом за поништај пред надлежним енглеским судом. На другој страни, услед опредељења арбитра за наведени начин конституисања арбитражног суда, признање и извршење арбитражне одлуке одбијено је у Италији услед тога што је повређен споразум странака. Овај предмет је, зато, добар пример како примена права места арбитраже за које су се стране определиле може дерогирати њихов сопствени споразум и довести до тога да поступак резултира одлуком која је пуноважна и извршива у држави у којој је донесена, али непуноважна и неизвршива у иностранству.

3. ПРИМЕНА АРБИТРАЖНИХ ИЗВОРА UNCITRAL-а

3.1. Арбитражна правила UNCITRAL-а

Веома популаран и широко примењиван процесни оквир за решавање међународних арбитражних спорова су Арбитражних правила UNCITRAL-а. Ова Правила примењују се на спорове који настају из уговорних односа, у погледу којих су се стране споразумеле да ће бити решавани њиховом применом. Правила су посебно намењена решавању спорова насталих у међународним пословним трансакцијама, али њихов домен формално није ограничен на међународне арбитраже, чиме су остављена отворена врата њиховој примени и на унутрашњем плану.¹¹ Дакле, предмет регулисања и домен Арбитражних правила UNCITRAL-а тенденциозно су конструисани веома широко. Великој ширини домена примене Правила доприноси и одредба чл. 1. овог акта, која предвиђа да стране

¹¹ Видети Извештај Генералног секретара: ревидирани нацрт арбитражних правила за опциону примену у *ad hoc* арбитражи у вези међународне трговине – Коментар на нацрт Арбитражних правила UNCITRAL-а, U.N. Doc. A/CN.9/112/Add. 1 (1975), доступно у (1976) Yearbook of the Commission on International Trade Law, U.N.Doc. A/CN.9/SER. A./1976. Разлог томе што правила нису ограничена само на међународну и само на трговинску арбитражу налази се у тежњи креатора да елиминишу могућност оспоравања њихове примене, до којих би иначе могло доћи у поступцима пред државним судовима или на неки други начин – видети Sanders, P. – *Procedures and Practices under the UNCITRAL Rules*, Am. J. Comp. L., бр. 27, 1979. година, стр. 453 – 454.

арбитражног споразума могу модификовати ма који њихов део, што оставља простор да се Правила, путем ових модификација, учине применљивим у различитим ситуација. Зато странке вишестраних пословних спорова имају могућност да Арбитражна правила UNCITRAL-а прилагоде и нарочитим потребама вођења вишестраначких арбитража.

Велики број арбитражних институција пружа административне услуге у арбитражама које се спроводе према Арбитражним правилима UNCITRAL-а, а многе од њих усвојиле су ова правила као своја сопствена.¹² И институције које имају своја посебна аутономна арбитражна правила често поступају као органи именовања и пружају друге административне услуге у поступцима у којима се, као меродавно процесно право, примењују Арбитражна правила UNCITRAL-а.¹³ UNCITRAL је, зато, сачинио низ препорука које могу бити од помоћи таквим институцијама у примени Правила.¹⁴ Ове препоруке посебно су корисне арбитражним институцијама у специфичном контексту вишестраначких арбитража, нарочито у вези обављања функције органа именовања, чему је у препорукама посвећена велика пажња. Међутим, било би пожељно да UNCITRAL сачини и допунске препоруке, које би се конкретно односиле на вишестраначке арбитраже, и које би биле од помоћи и арбитражним институцијама и странкама.¹⁵ На пример, када више учесника различитих уговора закључи споразум о консолидацији арбитражних поступака у којима се примењују Арбитражна правила UNCITRAL-а, допунске препоруке могле би сугерисати да је потребно да стране

¹² На пример, Правила процедуре Интерамеричке комисије за комерцијалну арбитражу из 1978. године и Правила процедуре Центра за решавање спорова Међународне агенције за енергију из 1980. године.

¹³ На пример, МТК и ААА.

¹⁴ *Recommendations to Assist Arbitral Institutions and Other Interested Bodies with Regard to Arbitrations under the UNCITRAL Arbitration Rules*, усвојене на петнаестој седници комисије, 37 U.N. GAOR Supp, август 1982. године, доступно у *Yearbook of the Commission on International Trade Law*, бр. 13, U.N. Doc. A/CN.9/SER.A/1982, стр. 420.

¹⁵ На пример, у Белешкама о организацији арбитражних поступака (*UNCITRAL Notes on Organizing Arbitral Proceedings*) само се указује на компликације које су могуће у вишестраначким арбитражама – доступно на интернет страници www.uncitral.org.

у свој споразум унесу одредбу о томе да ће свака од њих имати право на истицање захтева према свакој другој, без обзира на то да ли су оне стране истог основног уговора. Могла би се препоручити и одредба према којој би свака страна већег броја уговора могла бити придружена или се умешати у било коју арбитражу обухваћену тим споразумом.¹⁶ Било би пожељно и детаљније разрадити

¹⁶ Овакве препоруке садржане су у Модел водичу МТК о вишестраначкој арбитражи према правилима Арбитражног суда МТК, Издање бр. 404 из септембра 1982. године. Овај Водич даље препоручује да стране у свој споразум укључе и одредбе о следећим питањима: право сваке стране споразума о консолидацији да интервенише у ма којем арбитражном поступку између ма којих других страна споразума, без обзира на постојање или непостојање директних уговорних веза између њих; право сваке стране против које је покренута арбитража да придружи једну или више страна споразума и право сваке стране да захтева поштовање сваке арбитражне одлуке од свих осталих страна споразума о консолидацији, било да оне јесу или нису биле странке арбитражног поступка у питању, под условом да им је била пружена адекватна могућност да у поступку постану странке.

Касније је МТК понудила следећи нацрт арбитражне клаузуле:

1. Сви спорови који настају у вези са овим уговором биће решени према Правилима о концилијацији и арбитражи МТК, од стране једног или више арбитра, именованих у складу са поменутиим правилима.

2. Стране ове клаузуле саглашавају се да:

а. Ако се у ма којем таквом спору покрену питања која су иста или су у вези са питањима покренутим у повезаном спору насталом у вези уговора између стране овог уговора и треће стране и под условом да се тај повезан спор има поверити или је већ поверен арбитражи према Правилима МТК,

б. и ако су се стране тог повезаног спора међу собом сагласиле, у свом оригиналном арбитражном споразуму или накнадном споразуму, да се такав вишестрани спор има коначно решити у вишестраначкој арбитражи пред арбитражним трибуналом МТК, заједно са ма којим спором који може настати у вези повезаног уговора,

с. и под условом да једна или друга страна овог споразума такође захтева или прихвата исто након сазнања о поменутом повезаном спору, онда овај спор и такав повезан спор имају коначно бити решени од стране истог арбитра или арбитра који ће бити именовани заједничким споразумом између свих странака арбитраже настале на овај начин или од стране Међународног суда арбитраже МТК у складу са Водичем МТК за вишестраначку арбитражу.

Арбитражни суд МТК ће одлучивати да ли се спор *prima facie* има решити у вишестраначкој арбитражи пред арбитражним трибуналом МТК, али ће коначну одлуку донети арбитар или арбитра – видети и Извештај UNCITRAL-а о раду XIX

препоруке институцијама које врше функцију органа именована, односно пружају административне услуге у билатералним арбитражама, сугерисањем да би оне требало нарочито да декларишу своју спремност да своје услуге пруже и у вишестраначким ситуацијама, као и да размотре своје потребе и изјасне се које би модификације режима вршења постојећих услуга и додатни ресурси били потребни за администрирање вишестраначких арбитража.¹⁷

3.2. Модел Закон UNCITRAL-а

Странке могу минимизирати проблеме инхерентне избору места арбитраже одређењем за арбитражни форум у држави која је своје арбитражне прописе донела према Модел закону UNCITRAL-а о међународној трговинској арбитражи. Као *lex specialis* за међународне трговинске арбитраже, овај извор тада има већу правну снагу у односу на све друге противречне домаће прописе који се односе на иста питања, изузев међународних споразума које је односна држава потписала.¹⁸ На тај начин, странке би од самог почетка биле сигурне да ће сваки детаљ процедуре бити регулисан правилима која су им позната или барем лако утврдива, и која су креирана нарочито за примену у међународној трговинској арбитражи. Одређењем за место арбитраже у држави која је своје прописе донела према Модел закону, постигла би се извесност, на пример, у погледу основа оспоравања арбитра и надлежности арбитражног суда, као и граница дискреционих овлашћења арбитражног суда.¹⁹

Да су се странке у поменутом предмету *Rederi* определиле за место арбитраже у држави која је Модел закон имала за узор

седнице, U.N. Doc. A/CN.9/280, 1986. година, доступно у Yearbook of the Commission on International Trade Law, бр. XVII, U.N. Doc. A/CN.9/SER.A/1986.

¹⁷ Видети Bernini, G. – *Arbitration in Multi-Party Business Disputes*, Yearbook of Commercial Arbitration, бр. V, 1980. година, стр. 291 – 293, где аутор наводи да је институционално администрирана арбитража нарочито прикладна за решавање вишестраних спорова.

¹⁸ Видети Извештај Генералног секретара – Међународна трговинска арбитража: аналитички коментар о нацрту текста Модел закона о међународној трговинској арбитражи, U.N. Doc. A/CN.9/264, 1985. година, стр. 8.

¹⁹ Модел закон UNCITRAL-а, чл. 12, 13, 15, 16. и 28.

приликом формулисања својих арбитражних прописа, применом ових прописа била би решена оба проблема са којима су се оне суочиле. Одредба чл. 10. Модел закона омогућава странама арбитражног споразума потпуну слободу приликом одређивања броја чланова арбитражног већа, и предвиђа да ће, уколико се стране не могу споразумети о броју арбитра, арбитражни суд имати трочлани састав. Примена ове одредбе, као *lex specialis*, не би могла довести до побијања одлуке из разлога њене супротности праву државе форума, а будући да би састав арбитражног суда био у складу и са вољом странака, не би било препрека за признање и извршење арбитражне одлуке према одредбама Њујоршке конвенције. При томе је важно напоменути да су одредбе Модел закона о признању и извршењу арбитражних одлука готово идентичне одредбама Њујоршке конвенције.²⁰

4. ПРАКСА МТК

Арбитражни поступак може се покренути и водити само између оних лица која се могу сматрати странама уговорницама арбитражног споразума. Међутим, у међународним арбитражама, нарочито оним које администрира међународни арбитражни суд МТК, често се догађа да једно или више лица означених у захтеву за арбитражу нису потписала уговор који садржи арбитражну клаузулу на основу које се покреће арбитражни поступак. Тада се поставља питање допуштености покретања и вођења арбитражног поступка, односно питање домета арбитражног споразума *ratione personae*.

Одредба чл. 6. ст. 2. Арбитражних правила МТК предвиђа да „ако тужени не одговори на захтев према одредби чл. 5. или ако ма која странка оспори постојање, пуноважност или домен арбитражног споразума, Међународни суд арбитраже МТК, без прејудуцирања одлуке о меритуму спора, може одлучити да се арбитражни поступак настави ако *prima facie* закључи да арбитражни споразум према Правилима о арбитражи ове институције може постојати. У таквом случају, сваку одлуку о надлежности арбитражног трибунала донеће сам арбитражни трибунал.“ У пракси МТК тужиоци веома

²⁰ Упоредити чл. 36. Модел закона UNCITRAL-а и чл. V Њујоршке конвенције.

често у захтеву за арбитражу означавају већи број лица као тужене, од којих макар један није потписао арбитражни споразум, па је учесталост примене наведене одредбе прилично велика. У предметима у којима је као тужена означена множина лица, тужиоци најчешће истичу да је тужни, који није потписник арбитражног споразума, стварно и процесно легитимисан, услед постојања различитих основа који га повезују са неким од потписника. Ови основи укључују, између осталог, теорију агенције, асигнацију, сукцесију, теорију групе компанија или *alter ego*. Тужилац се често позива и на то да је тужени – непотписник учествовао у преговорима за закључење уговора, или у извршењу и окончању уговора који садржи арбитражну клаузулу.

У многим случајевима Међународни суд арбитраже МТК *prima facie* је утврдио да је непотписник легитимисан да буде странка арбитражног поступка услед тога што је учествовао у неком аспекту заснивања реализације или окончања уговорног односа заснованог уговором који садржи арбитражну клаузулу. *Whitesell* и *Silva-Romero*,²¹ као пример, наводе скорији случај из праксе МТК у коме су два тужиоца подигла захтев за арбитражу против четири тужена, од којих су само два потписала арбитражни споразум, наводећи да сви они припадају истој групи компанија. Међународни суд арбитраже МТК нашао је да су тужиоци *prima facie* показали да су сви тужени везани арбитражним споразумом зато што су и непотписници учествовали у преговорима и извршењу уговора, па је поступак настављен против сва четири тужена. До сличних резултата Суд је долазио и када се радило о асигнацији уговора на непотписнике и гаранцији непотписника као компаније родитеља за обавезе потписника.

Ипак, било је и случајева када је Међународни суд арбитраже МТК доносио негативне одлуке о питању *prima facie* везаности непотписника арбитражним споразумом. Тако је у предмету у коме је захтев подигнут против два тужена, од којих је један закључио два повезана уговора, а други потписао трећи уговор који није садржао арбитражну клаузулу, Суд закључио да други тужени није

²¹ Whitesell, A. M. – Silva-Romero, E. – *Multiparty and Multicontract Arbitration: Recent ICC Experience*, International Court of Arbitration Bulletin, Complex Arbitrations – Special Supplement, 2003. година, стр. 8 – 9.

учествовао у преговорима и извршењу прва два уговора и одлучио да се арбитража не може водити против њега.²² И када се ради о групи компанија, у ситуацијама када тужилац није *prima facie* показивао да су чланови групе учествовали у закључењу и реализацији уговора који је садржао арбитражну клаузулу, Међународни суд арбитраже МТК доносио је одлуке да се арбитражни поступак против њих не може водити.

Када захтев за арбитражу подиже више тужилаца, у складу са традиционалним схватањем да тужилац одређује ко ће бити странке у поступку, све до недавно, Међународни суд арбитраже МТК, примењујући одредбу чл. 6. ст. 2. Арбитражних правила ове институције, уколико би утврдио да арбитражни споразум *prima facie* не постоји у погледу свих тужилаца, не би доносио негативну одлуку у односу на само неког или неке од већег броја тужилаца, већ би одбацио захтев за арбитражу у целини. Међутим, у скоријој пракси МТК дошло је до одступања од овог традиционалног приступа, па је Суд омогућио вођење поступка у коме ће учествовати само неки од тужилаца који су истакли захтев за арбитражу. У том смислу наводи се пример предмета у којем су три тужиоца подигла захтев за арбитражу, наводећи да припадају истој групи компанија, да се налазе на истој адреси и да тужени неће бити доведен у неповољнији положај учешћем свих њих у арбитражи. Тужени је, међутим, истакао јурисдикциони приговор наводећи да један од тужилаца није страна арбитражног споразума и да није учествовао у закључењу и извршењу главног уговора. Арбитражни суд МТК, занемарујући наведени традиционални приступ, донео је одлуку којом је отпустио само једног од тужилаца из арбитраже, док је поступак између преостала два тужиоца и туженог настављен.²³

ЗАКЉУЧАК

Савремена арбитража представља онај начин решавања комерцијалних спорова чији је основни циљ ефикасност и економичност, али који се превасходно заснива на слободној вољи странака. Будући да је заједничко обележје већине проблема везаних

²² Whitesell, A. M. – Silva-Romero, E. – op. cit, стр. 9.

²³ Ibid.

арбитражно решавање комплексних или вишестраних спорова чињеница да су они толико озбиљни да би се, у случају њихове необухваћености арбитражних споразумом, за начинима њиховог разрешења морало трагати на граничним подручјима арбитраже какву данас познајемо, препоручљиво је да стране таквог постојећег или потенцијалног спора, што прецизније, и са што више детаља, конструишу процедуралне механизме, којима ће ови проблеми бити предупређени.

*Doc. Dejan Janićijević, LL.D.
Assistant Professor
Law Faculty, University of Niš*

ARBITRATION AGREEMENT AS A FOUNDATION FOR RESOLVING COMPLEX AND MULTIPARTY DISPUTES

Summary

The application of Arbitration as a method of resolving disputes is preconditioned by conclusion of the arbitration agreement. By the means of this instrument, the parties, besides conferring their dispute to the arbitration tribunal, also determine the procedural rules system to be applied. These rules, most often, are either of national or institutional character, and to some extent, they can be subject to certain contractual modifications aimed at their adjustment to the needs of resolving specific disputes. The need for adjustment of procedural rules to the features of the dispute is especially evident when disputes derail from those in that the creators of any procedural framework could have in mind, when formulating the specific provisions. The objective of this paper is to present some of the problems inherent to resolving complex or multiparty disputes in arbitration, as well as to offer possible solutions, applicable in the stage of negotiating the terms of arbitration agreement.

Keywords: *arbitration agreement, form, place of arbitration, complex and multiparty disputes*